

Lausunto

17.03.2025

Asia: VN/27189/2023

Lausuntopyyntö ehdotuksesta poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin tallennettuja biometrisia tietoja koskevan sääntelyn muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1.Poliisin henkilötietolakiin ehdotetut muutokset

Hallituksen esitykset biometrinen rekisterien käytön laajentamisesta herättävät vakavia huolia yksityisyydensuojan ja perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Poliisin henkilötietolakiin ehdotetut muutokset, jotka mahdollistavat biometrinen tietojen, erityisesti kasvonpiirteiden, laajemman ja reaaliaikaisen käytön, luovat uhan massavalvonnalle. Etenkin reaaliaikainen kasvojen tunnistus julkisilla paikoilla voi johtaa tilanteeseen, jossa yksilöiden perusoikeudet, kuten oikeus yksityisyyteen, vaarantuvat.

Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometriset tiedot on alunperin kerätty muuhun käyttötarkoitukseen, kuin rikosten selvittämiseen ja rikostorjuntaan. Aiempaa lakia säädettäessä käyttö rikostorjuntaan nimenomaisesti rajattiin pois käyttötarkoituksista. Rekisteröidyt ovat luovuttaneet tietonsa rekistereihin sillä oletuksella, että niitä käytetään vain laissa sillä hetkellä määriteltyihin käyttötarkoituksiin. Rekisteröityjen oikeusturvan vuoksi rekisterien käyttötarkoitusta ei tulisi laajentaa alkuperäisestä.

Mikäli rekisterien käyttötarkoitus kuitenkin laajennettaisiin koskemaan rikostorjuntaa tulisi tietojen haku rekisteristä mahdollistaa vain ja ainoastaan oikeuden päätöksellä. Tässä on huomioitava, että Suomessa on esimerkiksi pakkokeinojen käyttö ollut EU-oikeuden vastaisesti mahdollista poliisin omalla päätöksellä ja asia joudutaan nyt korjaamaan EU-tuomioistuimen ennakkopäätöksen vuoksi.

2.Maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin ehdotetut muutokset

Poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin tallennetut biometriset tiedot on alunperin kerätty muuhun käyttötarkoitukseen, kuin rikosten selvittämiseen ja rikostorjuntaan. Aiempaa lakia säädettäessä käyttö rikostorjuntaan nimenomaisesti rajattiin pois käyttötarkoituksista. Rekisteröidyt ovat luovuttaneet tietonsa rekisteriin sillä oletuksella, että niitä käytetään vain laissa sillä hetkellä

määriteltyihin käyttötarkoituksiin. Rekisteröityjen oikeusturvan vuoksi rekisterin käyttötarkoitusta ei tulisi laajentaa alkuperäisestä.

Mikäli rekisterien käyttötarkoitus kuitenkin laajennettaisiin koskemaan rikostorjuntaa, tulisi tietojen haku rekisteristä mahdollistaa vain ja ainoastaan oikeuden päätöksellä. Tässä on huomioitava, että Suomessa on esimerkiksi pakkokeinojen käyttö ollut EU-oikeuden vastaisesti mahdollista poliisin omalla päätöksellä ja asia joudutaan nyt korjaamaan EU-tuomioistuimen ennakkopäätöksen vuoksi.

3. Ulkomaalaislakiin ehdotetut muutokset

Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometriset tiedot on alunperin kerätty muuhun käyttötarkoitukseen, kuin kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Rekisteröidyt ovat luovuttaneet tietonsa rekistereihin sillä oletuksella, että niitä käytetään vain laissa sillä hetkellä määriteltyihin käyttötarkoituksiin. Rekisteröityjen oikeusturvan vuoksi rekisterien käyttötarkoitusta ei tulisi laajentaa alkuperäisestä.

Mikäli rekisterien käyttötarkoitus kuitenkin laajennettaisiin koskemaan kansallisen turvallisuuden suojaamista, tulisi tietojen haku rekisteristä mahdollistaa vain ja ainoastaan oikeuden päätöksellä. Tässä on huomioitava, että Suomessa on esimerkiksi pakkokeinojen käyttö ollut EU-oikeuden vastaisesti mahdollista poliisin omalla päätöksellä ja asia joudutaan nyt korjaamaan EU-tuomioistuimen ennakkopäätöksen vuoksi

4. Esityksen pääasialliset vaikutukset

Esitysten pääasialliset vaikutukset ovat vakava riski massavalvonnalle ja yksityisyydensuojan heikkenemiselle. Vaikka tavoitteena on tehostaa rikosten selvittämistä ja henkilöllisyyden todentamista, on olemassa vaara, että perusoikeudet jäävät toissijaisiksi.

Ehdotuksessa tehty perusoikeusvaikutuksien arviointi on myös ollut puutteellista. Esimerkiksi automaattisessa biometrisessä tunnistamisessa väistämättä tapahtuvien väriin positivisten tunnistuksen vaikutus rekisteröityjen oikeusturvaan tulisi arvioida.

5. Muut huomiot esitysluonnoksesta

Biometrinen tietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön tarpeen pitäisi olla perusteltua ja lainsäädännön pitäisi tasapainottaa tehokkaasti turvallisuuden tarpeet ja perusoikeuksien suoja.

Biometriset rekisterit luovat silkalla olemassaolollaan jatkuvan kiusauksen laajentaa niiden käyttöä. Tästä syystä uusia rekistereitä ei pidä luoda ilman välttämättömiä syitä, ja vanhatkin rekisterit tulee poistaa mikäli mahdollista. Esimerkiksi passien biometriikka ei vaadi keskitetyn rekisterin olemassaoloa, mutta luo hyvin kattavan rekisterin suuresta osasta kansalaisia. Suomen kansalaisten on lähes välttämätöntä hankkia passi tai henkilökortti. Tällä hetkellä noin neljän miljoonan henkilön tiedot ovat rekisterissä. Lisäksi sadoistatuhansista ulkomaalaisista on tallennettu biometrisiä tietoja.

Tietosuoja-asetuksen mukaan henkilötiedot on kerättävä tiettyä tarkoitusta varten eikä niitä saa käsitellä myöhemmin muilla tavoin. Rekistereiden käyttöä ei siis voi noin vain laajentaa. ja tästä syystä esitetyt muutokset tulee hylätä.

Tämänhetkisessä maailmantilanteessa erityistä huolta herättää myös tietojen luovutus kansainvälisesti.

Kokonaisuudessaan toteamme, että esitysluonnoksessa ei ole perusteltu riittävästi näin voimakkaasti perus- ja ihmisoikeuksiin puuttuvia toimia, joten esityksiä ei pidä viedä eteenpäin. Lisäksi ottaen huomioon virkavallan taholta toistuvasti esitettävät toivomukset käyttää näihin rekistereihin tallennettuja biometrisiä tietoja niiden alkuperäisten käyttötarkoitusten vastaisesti, tulisi vakaasti harkita passi- ja henkilökorttirekistereiden tuhoamista. EU-oikeus ei edellytä sellaisten olemassaoloa, eikä niitä ole käytössä useassa EU-maassa.

Toosi Topi
Electronic Frontier Finland - Effi ry